

Beroepsethiek in tweevoud

De Eed van Hippocrates is de kortst mogelijke samenvatting van de beroepsethiek van medische professionals. Zouden docenten en onderzoekers in het hoger onderwijs eveneens een eedsformule kunnen bedenken die als basis dient voor hun professionele handelen? Sinds 1968 zijn verscheidene voorstellen in die richting gedaan.¹ De meest recente formulering is van David Watson in de vorm van tien geboden (2007).² Maar onlangs heeft Geoff Sharrock, daarop voortbouwend, twintig geboden voorgesteld. Tien voor docenten en onderzoekers en tien voor hun tegenspelers: de bestuurders en managers.³ Is dat een zinvolle exercitie?

Dat hangt ervan af. Met enige moeite kan men zich voorstellen dat docenten en onderzoekers, verenigd in professionele beroepsverenigingen, hun handtekening zouden zetten onder zo'n eedsformule. Maar het denkbeeld dat bestuurders en managers in universiteiten en hogescholen zich ook zouden verbinden aan een eigen formule, – dat gaat mijn fantasie te boven. In dat opzicht zijn de 2x10 geboden van Sharrock een louter academische exercitie. De waarde van Sharrocks essay ligt primair op een ander vlak. Hij maakt aannemelijk dat pogingen om een beknopte hippocratische eed voor docenten en onderzoekers te ontwerpen tot een uiterst eenzijdig document leiden, dat geen recht doet aan de inbedding van de professionele beroepsuitoefening in een bedrijfsmatig gerunde organisatie. Uit de concurrerende tien geboden voor bestuurders/managers die door Sharrock zijn opgesteld, wordt manifest dat er bruggen moeten worden geslagen tussen de traditionele beroepsethiek van docenten en onderzoekers enerzijds en de bedrijfsethiek van onderwijs- en onderzoeksinstellingen anderzijds. In een beknopte hippocratische eed mag de nadruk worden gelegd op de professionele waarden die voor docenten en onderzoekers heilig zijn. Maar het is onprofessioneel als ze de geboden van de bedrijfsethiek zouden verwaarlozen.

traditionele beroepsethiek van docenten/onderzoekers tien geloften	bedrijfsethiek voor docenten/onderzoekers tien geboden
1. Ik beloof ware kennis te ontwikkelen en onware uitspraken aan te vechten.	1/7. Gij zult zich opstellen als actieve deelgenoot in de beleidsvorming van de onderwijsinstelling, met open oog voor de kansen en risico's die zij op haar weg vindt.
2. Ik beloof me in mijn onderwijs te laten leiden door aanvaarde maatstaven, door de behoeften van studenten en door de beschikbare onderzoeksuitkomsten.	2/4. Gij zult ertoe bijdragen dat de middelen die de onderwijsinstelling voor onderwijs en onderzoek beschikbaar heeft, optimaal worden ingezet, mede gelet op alle belangen die in het spel zijn 5. In uw onderwijs en onderzoek zult gij zich houden aan de wetten, regelingen en bestuurlijke richtlijnen en zult gij geldende afspraken en contracten nakomen.
3. Ik beloof mijn deskundigheid in te zetten waar die onmisbaar is voor maatschappelijke inspanningen en debatten.	8. Gij zult ertoe bijdragen dat de onderwijsinstelling haar maatschappelijke functies optimaal vervult en gelijke kansen alsmede duurzame ontwikkeling bevordert.
4. Ik beloof mijn beschikbare kennis juist weer te geven en tegen te gaan dat anderen mijn wetenschappelijke uitspraken onjuist interpreteren.	--
5. Ik beloof ervoor te zorgen dat mijn uitspraken controleerbaar zijn door opgave van mijn gegevens, methoden en bronnen.	6. Gij zult helder en precies verantwoording afleggen over de bijdrage die u en de uwen hebben geleverd aan het bereiken van de doelen van de onderwijsinstelling.
6. Ik beloof mijn kennis te delen, zowel met collega's (waar ook ter wereld) als met studenten, en op mijn beurt van hen te leren.	--
7. Ik beloof mensen van goede wil met respect te bejegenen, ook als ze de juistheid van mijn wetenschappelijke oordeel aanvechten of dingen verkeerd begrijpen.	3. Gij zult mensen met respect bejegenen en hun het vertrouwen geven dat gij een open oog hebt voor hun eerlijke belangen en zorgen.
8. Ik beloof open te staan voor nieuwe gegevens en inzichten en mijn opvattingen zo nodig te herzien.	9. Gij zult loyaal meewerken aan de evaluatie van het onderwijs- en onderzoeksbeleid (en van de uitvoering van dat beleid) en aan eventuele verbetermaatregelen.
9. Ik beloof anderen (en hun werk) onpartijdig vanuit mijn deskundigheid te beoordelen en daarbij gebruik te maken van aanvaarde criteria.	--
10. Ik beloof onafhankelijk te zijn in mijn wetenschappelijke oordeel en opgave te doen van belangen die mijn onafhankelijkheid kunnen aantasten.	10. Gij zult uw persoonlijke belangen niet plaatsen boven de belangen van de onderwijsinstelling, boven haar zuivere missie en langetermijnbeleid of boven de rechten van de betrokken partijen.

In bovenstaande tabel (linkerkolom) heb ik de tien geloften van professionele docenten en onderzoekers, zoals voorgesteld door Sharrock, trachten weer te geven. In de rechterkolom heb ik echter niet Sharrocks tien geboden voor bestuurders en managers opgesomd, maar een derivaat ervan: de geboden waaraan docenten en onderzoekers zich te houden hebben uit hoofde van hun rol als deelgenoot in de onderwijsinstelling. Ik ga er daarbij van uit dat docenten en onderzoekers niet alleen als werknemers kunnen worden beschouwd: zij zijn tevens medeverantwoordelijk voor het bestuur van de instelling als professionele organisatie. Dat brengt ethische verplichtingen met zich mee.

Mijn stelling is dus dat de beroepsethiek van docenten en onderzoekers enerzijds geregeerd wordt door beginselen die los staan van de organisatie waarin zij werken (linkerkolom) en anderzijds door beginselen die ontleend zijn aan de bedrijfs- of organisatie-ethiek (rechterkolom). In de ene kolom gaat het om hun functioneren als 'freischwebende Intelligenz', in de andere kolom wordt recht gedaan aan het feit dat zij in organisatieverband werken. Hoe de rechterkolom precies moet worden ingevuld, daar valt over te twisten. Maar ik denk dat in elk geval de kern van de items 2/4 (verantwoord gebruik van de beschikbare middelen), 5 (compliance aan vigerende regels en afspraken), 6 (verantwoording afleggen over de eigen prestaties), 8 (inachtneming van de maatschappelijke functie van onderwijs- en examenprogramma's) en 9 (meewerken aan kwaliteitsbeheersing) door iedere docent en onderzoeker kan worden onderschreven.

Hiermee zijn we overigens nogal afgedwaald van de boodschap van Sharrock.³ Wat is naar z'n eigen oordeel de zin van zijn exercitie? Hij vindt dat bestuur en management van onderwijsinstellingen geprofessionaliseerd moet worden en dat bestuurders/managers zich in een eigen beroepsethiek moeten profileren, die duidelijk afwijkt van de beroepsethiek van docenten en onderzoekers. Hij wil de tegenstellingen tussen management en werkvloer niet op scherp zetten, maar hij denkt dat beide partijen gebaat zijn bij verheldering van het spanningsveld tussen deze twee ethische referentiekaders.

Wes Holleman
ethische kroniek 8-8-2010
<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ Ze zijn kort samengevat in mijn boek *Onderwijsethiek* (2006, p. 13-15). URL:

<http://www.onderwijsethiek.nl/wp-content/uploads/2007/04/onderwijsethieknov2006.pdf>.

² David Watson (2007). Does higher education need a hippocratic oath? *Higher Education Quarterly* 61:3, 362-74. Abstract:

<http://www3.interscience.wiley.com/journal/117999654/abstract?CRETRY=1&SRETRY=0>

³ Geoff Sharrock (2010). Two hippocratic oaths for higher education. *Journal of Higher Education Policy and Management* 32:4, 365-77. Abstract:

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all~content=a924171287~frm=abslink>.

De twintig geboden zijn ook te vinden in twee (nagenoeg identieke) nieuwsartikelen van Rebecca Attwood, gepubliceerd in *Times Higher Education* (5/8/2010) en *Inside Higher Ed* (5/8/2010). URL: <http://www.timeshighereducation.co.uk/story.asp?sectioncode=26&storycode=412882&c=1> en <http://www.insidehighered.com/news/2010/08/05/oath>.